

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, י"א אייר תשפ"ד

מסכת בבא מציעא פ"א-פ"ז ♦ אהלות י"ב, ב, ח' - י"ג, א'

גליון מס' 1304

השבוע בגליון

- ♦ הכנסת אורחים לפי הגרלה
- ♦ בעל בית מלון, מקיים מצוות הכנסת אורחים
- ♦ מדוע פסק הרמב"ם בניגוד לדעתו של רבה בר נחמני?
- ♦ כיצד תשלם לשדכן מארצות הברית
- ♦ עבודתו העיקרית של השדכן

- ♦ חולה שמבקש מקרוביו שיתפללו עליו שימות
- ♦ אריכות ימים בזכות תפילה בבית הכנסת

- ♦ שוחט שביקש משכורת תמורת הליכה
- ♦ צוואת ירושה בתנאי שהירוש יעלה לארץ ישראל
- ♦ מוות פתאומי
- ♦ מסירת עבריו למשטרה
- ♦ רואה חשבון במחלקת המכס של ארצות הברית

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

עץ חיים היא

אם תרצו לדעת מסירות לדף היומי מהי, הסכיתו ושמעו את המעשה הבא. שח אחד מרבני בית מדרשנו. היה זה כאשר גשמי עזו שפעו ממעל ולבית המדרש למגידי שיעור הדף היומי נכנס יהודי להתפלל תפילת ערבית.

אני רוצה לספר לכם, שח ההלך, כי גם היום לא נעדר איש משיעור דף היומי שבו אני משתתף בקביעות. ב"ה, איש לא נעדר. המשתתפים בשיעור אינם בעלי רכבים, ובכל זאת טרחו והלכו בגשם הזולעפות, ובלבד שלא להסיר שיעור.

כאשר שמע זאת אחד מרבני בית המדרש הוא סיפר, כי גם הוא נתקל במסגרת שיעורו במסירות נפש מופלאה ללימוד הדף היומי.

אני מספר לכם מעשה שהתרחש לפני דורות רבים, או עובדה מפליאה על יהודי המפורסם כצדיק וקדוש, שח מגיד השיעור, כי אם על יהודי בן דורנו. למעשה, שנים רבות, למעלה משלשה עשורים, אני משמש כמגיד שיעור הדף היומי, ובמהלך השנים חלפו בשיעורי אנשים רבים. כמעט את כולם אני זוכר היטב, גם אם לא בשמותיהם, אך דמותם ניצבת מול עיני. יש מהם נמרצים ותוססים, שהוסיפו נופך ועניין לשיעור. היו גם מספר לומדים שהגיעו אל השיעור ובתומו יצאו כלעומת שבאו. הגה לא יצא מפייהם. באו לשמוע והלכו. אך אצל כל הלומדים, איש לפי טבעו, אפשר להבחין במשך הזמן במסירות ובהקדבה למען לימוד התורה. מי כמונו יודע. פעם מצב כלכלי

דף פג/ב ביציאתו משל בעל הבית

שוחט שביקש משכורת תמורת הליכה

בסוגייתנו מבואר, שהליכת הפועל למקום עבודתו נחשבת כחלק מן העבודה, ועליה להיות על חשבון זמנו של המעביד ולא על חשבון זמנו של הפועל. הגאון רבי יוסף רפאל חזן (סבו של רבי חיים פלאגין) [שו"ת "חקרי לב" חו"מ ח"ב סי' ע"ב] מבאר שכוונת הגמרא היא, שכאשר בעל הבית קבע עם הפועל סכום מסויים עבור יום עבודה, הרי שהשכר כולל גם את זמן ההליכה של הפועל מביתו אל מקום העבודה.

בעל החקרי לב נדרש לבאר זאת בעקבות ויכוח, בין שוחט לקהילה מסויימת, שהופנה אליו להכרעה, ומעשה שהיה כך היה. בני הקהילה שכרו שוחט שגר בעיר אחרת וסיכמו איתו על גובה משכורתו החודשית. עם הגיעו לעירם התגלע ויכוח נוקב בינו לבין פרנסי הקהילה. השוחט טען כי עליהם לשלם לו משכורת החל מהתאריך שבו עזב את עירו והלך לעירם, ואילו הם ביקשו לשלם את שכרו מהרגע שבו דרכה כף רגלו בקהילתם בלבד.

"חקרי לב" הצדיק את דברי השוחט, על פי דברי סוגייתנו בה מבואר, שהליכת הפועל נעשית על חשבון זמן העבודה. אם כן, בהכרח יש לומר, ששכרו של הפועל כולל גם את זמן הליכתו מביתו, ואף השוחט שהלך במשך מספר שבועות, ראוי לקבלת שכר על זמן הליכתו.

צוואת ירושה בתנאי שהירוש יעלה לארץ ישראל: לפני מספר שנים, יהודי שהתגורר בארץ נכר שבק חיים לכל חי, והותיר אחריו צוואה שגרמה לתסבוכת הלכתית לגבי ספריה יקרת ערך. בצוואתו כתב האב, כי הוא מוריש את ספרייתו הענקית לבנו יקירו, בתנאי שהבן יעלה להתגורר בארץ ישראל, לא יאחר משנתיים לאחר פטירת אביו. באם לא יעלה הבן לארץ ישראל, תחולק הספרייה בין כל בני המשפחה.

מוות פתאומי: הבן, שתלמיד חכם היה, נדבר עם מקורביו שבארץ ישראל, שימצאו עבורו משרה תורנית, ובד בבד עם המתנתו לתשובתם הסופית בנידון, הוא החל לחסל את עסקיו בחו"ל ואף נסע לארץ ישראל כדי לחפש דיור נאות למשפחתו. למרבה הצער, בעיצומן של ההכנות הקדחתניות, חלה הבן ומת. יום למחרת פטירתו הגיעה תשובה חיובית מארץ ישראל בקשר למשרה התורנית.

עם תום ימי האבל, התעוררה השאלה למי שייכת הספרייה הגדולה. האם מאחר שסוף סוף הבן לא עלה לארץ ישראל, יש לחלקה בין כל בני המשפחה, או שמא מאחר שהחליט לעלות לארץ ישראל ועשה את ההכנות הדרושות לכך, יש להתייחס אליו כמי שמילא את צוואת אביו והספרייה תינתן לבנו בלבד.

זעילוי נשמת

הר"ד **מאיר סנד** ז"ל
ב"ר בן ציון ז"ל
נלב"ע י"ד באייר תשמ"ט
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו משפ' סנד שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **חדוה פרנצי מאיר** ע"ה
ב"ר שמעון הירשברגר הי"ד
נלב"ע ט"ו אייר תשע"ג
תנצב"ה

הונצחה ע"י חתנה ובתה
מאיר רחל ווינגר שיחיו - קדומים

זעילוי נשמת

מרת **פרחיה גור** ע"ה
ב"ר דוד זיכר ז"ל
נלב"ע י"ב באייר תשס"ט
תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

לעילוי נשמת

הר"ד **אברהם פסח סקורניק** ז"ל ב"ר צבי יהודה ז"ל
נלב"ע י"ג באייר תשמ"ו **תנצב"ה**

הונצח ע"י בנו ידידיו פרופ' הר"ד יהודה גבריאל סקורניק ומשפ' שיחיו - ת"א

הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר ח"ו סי' מ"ב - קוני' אורחות המשפטים פ"ח) הכריע, כי יש להעביר את הספרייה ליורשי הבן בלבד. זאת, על פי המבואר בתשובתו של ה"חקרי לב", שהליכת פועל למקום עבודתו, נחשבת **כחלק מן העבודה**, ועליה להיות על חשבון זמנו של המעביד ולא על חשבון זמנו של הפועל. הרי לנו, כי ההכנות הכרוכות בפעולה, נחשבות כחלק מן הפעולה עצמה. לפיכך, גם נסיעתו של הבן לארץ ישראל כדי לחפש דזור נאות לו ולמשפחתו, נחשבת כהתחלת ההשתקעות בארץ ישראל ולפיכך נחשב הבן כמי שקיים את צוואת אביו להשתקע בארץ ישראל.

דף פג/ב רבי אלעזר רבני שמעון אשכנז

מסירת עבריין למשטרה

הגמרא בסוגייתנו מספרת שרבי אלעזר, בנו של רבי שמעון בר יוחאי, מונה על ידי השלטון כאחראי ללכידת גנבים יהודים, עקב פקחותו הרבה. אולם, רבי יהושע בן קרחה העיר לו: "חומץ בן יין, עד מתי אתה מוסר עמו של אלוקינו להריגה". הגמרא מוסיפה (א/פד) שגם רבי ישמעאל ברבי יוסי היה מסגיר גנבים לידי השלטונות, עד שנתבקש על ידי אליהו הנביא לחדול ממעשיו. הריטב"א מבאר, שדעתו של אליהו הנביא לא היתה נוחה מעיסוק זה, משום שהמלכות נהגה לענוש את הגנבים גם אם לא היו עדים שהם ביצעו את הגניבה, דבר המנוגד לדין התורה.

נשאלת איפוא השאלה, אם כן, מה סברו תנאים קדושים אלו שעסקו במלאכה זו? מבאר הבית יוסף (ח"מ סי' שפ"ח בשם הרשב"א וכן מבואר בריטב"א) שמצד הדין אין כל איסור למסור לשלטון אדם שעובר על דיני המלוכה שבאותו מקום, משום שדינא דמלכותא דינא, והרשות ביד המלכות לתקן תקנות שלטוניות (עי' רמב"ם הל' מעריכי פ"ב הל' ד' ה'). אלא שמכל מקום, לגודל צדקותם של התנאים היה עליהם להימנע מעיסוק זה.

בימיו של המהר"ם שיק, נקטעו חייו של יהודי באופן טראגי, כאשר רעייתו תיבלה בסם המוות את מאכלו. לא היו עדים לכך שהיא הרוצחת, וגם הוכחות ברורות לא היו בידי מי מהאנשים שמונו לחקור את הרצח, אך הראיות הנסיבתיות הצביעו על האשה כראשית ברצח באופן חד משמעי, ובני הקהילה שלחו לשאול את המהר"ם שיק, אם רשאים הם למוסרה למשפט בידי השלטון הנכרי, שעלול לגזור עליה עונש מוות.

על פי דברי הראשונים המובאים לעיל, פסק המהר"ם שיק (ח"מ סי' נ' אחר שדן אם הלכה כדבריהם, עיי"ש) שאין למחות באלו המבקשים להסגיר אשה זו לידי השלטון הנכרי, משום שלדעת פוסקים רבים ניתן לנהוג כן. ומכל מקום, על גדולי ישראל להימנע מן העיסוק בכך משום שסוף סוף היא לא תישפט לפי דיני התורה.

רואה חשבון במחלקת המכס של ארצות הברית: יהודי, רואה חשבון במקצועו, שאל את הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, אם הוא רשאי לקבל משרה ממשלתית במשרד המכס. תפקידו היה לבדוק את תקינותם של המסמכים שהוגשו לפניו, ולמעשה, כאשר רואה החשבון הצהיר כי מסמך מסוים אינו תקין, היו צפויים עונשים חמורים לבעליו, עונשים שאינם על פי דין תורה. רואה החשבון ביקש לדעת אם בשל כך עליו להימנע מקבלת משרה זו.

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה ח"מ סי' צ"ב) השיב לו כי הוא רשאי לקבל משרה זו, מאחר שעיקר תפקידו הוא בדיקת חשבונות ולא לכידת עברינים, וממילא תפקידו אינו מוגדר כאחראי על תפיסת עברינים. בנוסף לכך מציין הגאון, כי מאחר שאם הוא לא יתמנה למשרה זו ימלא את מקומו אדם אחר, יתכן שכלל אין לדון בנושא, משום שבכל מקרה העברינים יוסגרו לשלטונות המכס.

דף פד/א בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה

חולה שמבקש מקרוביו שיתפללו עליו שימות

בסוגייתנו מסופר, שכאשר נפטר ריש לקיש, תלמידו וחבירו של רבי יוחנן, נעקרה דעתו של רבי יוחנן מגודל צער, עד שהתהלך בחוצות, קרע את בגדיו וקונן: "היכן אתה ריש לקיש" ולבסוף החכמים ביקשו עליו רחמים והוא נפטר.

הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל, פורש ריעה רחבה בספרו (שו"ת ציץ אליעזר ח"ה-רמת רחל פ"ה), אודות הנידון האם מותר להיענות לבקשתו של חולה אנוש שהרופאים התייאשו מלמצוא לו מזון, והוא מבקש שיתפללו עליו שתצא נפשו. בדבריו הוא מציין, כי מלבד הר"ן (נדרים א/א), המתיר להתפלל על חולה שכזה שימות, לא הובאו דברים ברוח זו בראשונים ובפוסקי ההלכה המאוחרים יותר, ואף במקרה חריג ביותר, כאשר אשה שהיתה מעונה בייסורים קשים שנים ארוכות התחננה לפני בני משפחתה שיתפללו עליה שתמות, והם ביקשו לדעת האם הם רשאים לעשות כן, השיב הגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל ("חקקי לב" סי' נ'), כי אף שיתכן שבאופן נדיר זה ניתן להתיר להתפלל עליה, אך וודאי שבני משפחתה לא יעשו כן, משום שיש חשש שמא יתגנב החשד ללבו של מאן דהוא שהם עושים כן כדי לגאול את עצמם מהטרחה והמאמץ הכביר שכרוכים בטיפול בה ובמחלותיה.

אלא, שלכאורה, מסוגייתנו בה מסופר על רבי יוחנן ש"בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה" [חכמים ביקשו עליו רחמים והוא נפטר], מוכח שמוותר להתפלל על חולה שימות. אך בעל ה"ציץ אליעזר" כתב

קשה, לעיתים מחלה של אחד ההורים, וכן הלאה, אך בשנים אלו, אני חווה בתופעה מדהימה, יחידה במינה, שכמעט אינה ניתנת לתיאור.

ר' עזריאל (שם בדוי, כמובן), יהודי שפרש מעבודתו לפני שנים רבות, משתתף בשיעור הדף היומי שאני מוסר זה למעלה מעשר שנים. מטבעו, ר' עזריאל הוא אדם נוח לבריות, אהוב למעלה ונחמד למטה. בשל כך, חשנו הרגשה אימה ונוראה כאשר ר' עזריאל בכבודו ובעצמו שח לנו יום אחד, כלאחר יד, שהמחלה מקנת בגופו בעצמה רבה. "הרופא אמר שהוא מעריך את תוחלת החיים בשלשה חודשים בערך".

ההלם שאחז בנו לא ניתן לתיאור. כל אחד מבין את הסיטואציה המחרידה שנקלענו אליה. לשבת מול אדם שמספר כי לדברי הרופאים יש לו זכות לקום בבוקר עוד תשעים פעם בלבד.

אבל מי שהפיח את רוחנו היה דווקא ר' עזריאל, שניגש אל המיחם המוצב בעזרת הנשים, וכמנהגו בכל יום יצק מים רותחים לכוס זכוכית גדולה, חלט עלי תה ריחניים, והגיש לי את הכוס המהבילה לא לפני שבזק לתוכה מעט סוכר. כאילו לא קרה כלום. **כולנו**, כל חברי השיעור, היינו שרויים בתדהמה. האדם היחיד שדיבר והתהלך בחופשיות היה ר' עזריאל, ואנו, עיינו נשאות לעברו, כמיחילים לשמוע שהכל חלום הוא.

לצערנו, הלום לא חלמנו, אך מחזה של גבורה עילאית, חיוני גם חיוני. ר' עזריאל פתח את גמרתו על השולחן שלפניו והתיישב על מקומו זקוף גו, בראש מורם, בעיניים נוצצות ופתח ואמר: "הרופאים נתנו לי שלשה חודשים, אבל אני אנצח. אני מבטיח לי ולכם, כי כל עוד נשמתי באפי, לא אחדל מלהגיע אל השיעור האהוב שלנו, שיעור הדף היומי. באש ובמים, בקור ובחום, תמיד, בכל מצב".

ר' עזריאל סיים את דבריו והורה באצבעו על השורה שבה עזרנו בשיעור האחרון, כאומר, "הבה נתחיל ללמוד, אין זמן". אותו יום מספר הרב מגיד השיעור, הרגשנו כי אנו נמצאים במעמד של קידוש ה' נשגב, שמעטים כדוגמתו.

קולו של מגיד השיעור נשנק, ובעיניים דומעות הוא מספר ברגש ובחום, כי מאז אותו מעמד, שאותו לא ישכח לעולם, כבר חלפו **ח מ ש** שנים ור' עזריאל עדיין מגיע אל השיעור. חלוש, מיוסר, דואב וכואב. גופו רצוף, פניו חיוורות, גו כפוף, אבל עיניו נוצצות כבאות רגע שבו הכריז, כי עד יום מותו ידבק בשיעור הדף היומי.

אי אפשר לתאר את שמחתו של ר' עזריאל בסימונו של כל שיעור בדף היומי, כאשר הוא מודה ומשבח את הקב"ה שזיכה אותו להשתתף בשיעור נוסף ולהמשיך בקביעת עיתים לתורה.

כאשר אנו רואים מסירות נפש בדרגה גבוהה כזו לקביעות בלימוד הדף היומי, עלינו ללמוד לקח מן, סיימ הרב מגיד השיעור, להודות להישי"ת על כל הטוב אשר גמלנו ולהשתמש בכוחות אלו להתחזקות בקביעת עיתים לתורה, מתוך נחת בריאות ואושר. אמן.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה, כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ת.ד. 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף פד/א זרעו של יוסף אין העין שולטת בהן.

שני סוגי הצלה מעין הרע

הגמרא מביאה שתי מקורות לכך שזרעו של יוסף ניצול מעין הרע. ואכן, שני עניינים שונים המה, כנגד שני מעשים שעשה. בפרשת ויחי (מט/כב) מביא רש"י כי קיבל שכרו על שכיסה את אמו והסתירה מעיניו של עשו הרשע. בגמרא נאמר גם שלא רצה לזון ממה שאינו שלו לפיכך אין עין הרע שולטת בו.

שאין להוכיח כן מסוגייתנו, משום שניתן לבאר את דברי הגמרא, שחכמים התפללו על רבי יוחנן שיחיה ולמגינת ליבם הוא נפטר לבסוף.

אריכות ימים בזכות תפילה בבית הכנסת: מעניין לציין חליפת מכתבים בנושא זה בין הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל לבין הגאון רבי אליעזר יהודה וולנדברג זצ"ל (שם חלק י"ט סי' י'). הגר"י ווייס זצ"ל העלה במכתבו את המסופר בילקוט שמעוני (פ' עקב אות תתע"א) אודות אשה זקנה שקצה בחייה ובאה לפני רבי יוסי בן חלפתא שיעץ לה שתדיר את רגליה מבית הכנסת שבו נהגה להתפלל תמידין כסידורן, ומבוקשה יבוא במהרה. לכאורה, ממעשה זה ניתן ללמוד, שיש מקרים מסויימים שבהם ניתן לפעול בדרכים רוחניות לסיום החיים עלי אדמות.

אולם, בעל ציץ אליעזר השיב לו, כי יש לחלק בין שני המקרים. שכן, רבי יוסי בן חלפתא לא יעץ לאשה זו שתפעל באופן חיובי לקיצור ימיה, אלא **שתמנע** מן התפילה בציבור וכך לא תיזקף לזכותה סגולה זו להאריך את ימיה, או אז היא תמות מוות טבעי ככל האדם. אולם, תפילה על חולה שימות, היא **עשיית פעולה** שעיקרה הוא **בקשת מיתה** עבור החולה ואין להתיר זאת.

כמו כן, מהמסופר במדרש על העיר לוז (מדרש אליהו זוטא פ"ט ז"ז) שנתברכה בכך שמלאך המוות לא שלט בה, וישישיה מתו רק לאחר שיצאו את שער העיר, אין להביא ראיה, משום שגם באופן זה הוסרה מהם הסגולה שמנעה את מיתתם, אך הם לא פעלו פעולה שיש בה כדי להמית (שם חלק י"ח סי' מ"ח).

דף פו/ב כדי להאכילן שלש לשונות בחדל

הכנסת אורחים לפי הגרלה

מאבינו אברהם למדנו את פרטי מצוות הכנסת אורחים, כפי שכותב הרמב"ם (הל' אבל פרק י"ד הל' ב') "והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה, מאכיל עובדי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן". לדעת הרמב"ם (שם הל' א'), מצווה זו היא מדברי סופרים. אך לדעת רבים מן הראשונים (רבינו יונה ברכות פ"ג ועוד), הכנסת אורחים היא מצווה מדאורייתא. כבר בתחילת המאמר, מן הראוי להדגיש את דברי המהר"ל מיניץ שכתב, כי מאברהם אבינו נזקקנו ללמוד את מצוות הכנסת אורחים לגבי אורחים עשירים בלבד, אך עם אורחים עניים ממילא מחוייבים אנו להתעסק, משום מצוות הצדקה (ספר מהר"ל (מנהגים) ליקוטים ד"ה אמר).

בעל בית מלון, מקיים מצוות הכנסת אורחים: רבותינו שבכל הדורות, הרחיבו במצווה חשובה זו, החל מהמשנה במסכת שבת (קכ"ב) שמתירה לפנות חביות של תבן ושל תבואה בשבת, לצורך קיום מצוות הכנסת אורחים, וכלה בפוסקי זמנינו שכתבו, שאף בעל בית מלון שמקבל שכר תמורת השירות שהוא מעניק לאורחיו, מקיים מצוות הכנסת אורחים בכך שהוא מציע להם סדינים ומצעים חדשים (ש"ת ציץ אליעזר חלק י"ג סי' ס"א). ואכן, אמר רבי יוחנן (שבת קכ"ז א'), "גדולה הכנסת אורחים כהשכמת בית המדרש", ורב יהודה אמר בשם רב (שם), "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה".

בימים עברו, ברבות מקהילות ישראל דאגו לצורכי האורחים, והקימו למענם בית מיוחד להשתכן בו, כפי שניתן גם ללמוד ממכתבו של רבי חיים פלאגיי (ש"ת "חיים ביד" סי' ס"ז) לבני קהילה שביקשו להסב את ייעודו של בית הכנסת אורחים לתלמוד תורה: "ומי זה אשר יערב לבו לגשת לשנות המקום הזה מאוספי דל לתלמוד תורה, כי פוגע במדות העליונות".

במקומות אחרים, שלא היה בהם בניין להכנסת אורחים, היתה קלפי מיוחדת שבה הוכנסו שמוותיהם של כל בני הקהילה, וכל עני שביקש להתארח אצל אחד מבעלי הבתים שבקהילה, פנה אל הפרנס ששלף פתק מן הקלפי ובו שם של אחד מבני הקהילה והגישו לעני שהלך לאכול את ארוחתו בבית היהודי שעלה בגורל. כך אנו למדים מדבריו של המהר"ם מיניץ (ש"ת סי' ז') שמחה נמרצות בבני קהילה שביקשו לשנות את הנוהג שלפיו הגבאי שולף את הפתק מן הקלפי, ורצו להטיל משימה זו על העני כדי להכילמו ולגרום לו שלא יבוא יותר אל קהילתם.

גם מדברי המהרש"ם (ש"ת ח"ה סי' ס"א) אנו למדים על חשיבותה של מצוות הכנסת אורחים, שכתב, שלמרות שקדושת בית מדרש שלומדים בו תורה, חמורה מקדושת בית הכנסת שמתפללים בו, מכל מקום, רשאים בני הקהילה להאכיל את האורחים בבית המדרש, משום חשיבותה הרבה של מצווה זו [עיי"ש שדן בדברי התוס' במסכת מגילה כח/א שמשפטות דבריהם משמע שהדבר אסור].

יהודי שעמד לערוך שמחת נישואין לאחד מצאצאיו, פנה בשאלה מעניינת אל הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל. האב המאושר ביקש לכבד ולשתף בשמחתו מספר רב ככל הניתן מידידיו וממכריו, ולשם כך הוא ביקש לחלק ביניהם את ברכות החופה, באופן שאינו לכתחילה לפי הלכה.

בעל ה"אגרות משה" (ש"ת אה"ע ח"א סי' צ"ד) מציין לשבח בדברי תשובתו את פלפולו הנאה של השואל, שביקש להתיר לו לעשות כן, משום שהכנסת אורחים דבר חשוב הוא וכפי שהקילו בשבת לפנות חביות תבן לצורך האורחים, יתכן שגם יהיה מותר לחלק את הברכות לכבודם, באופן שאינו לכתחילה. אך הגר"מ פיינשטיין זצ"ל דחה רעיון זה, משום שעיקרה של מצוות הכנסת אורחים הוא לדאוג לכל **צורכי גופו** של האורח, וכמובן לקבלו בסבר פנים יפות, אולם, מצוות הכנסת אורחים אינה מחייבת את המארח לגרום כבוד לאורחיו, ולפיכך, נדחית טענתו.

נראה, איפוא, שקיבל שכר בשתי בחינות: יש והוא מכוסה מהבריית, ואין עינן שולטת בו, ויש שהוא נגלה אולם אין מקנאות בו. אכן, למדנו זאת מ"וידגו לרוב" - מהדגים שהם מכוסים - ומ"עולי עיני" - שהוא נעלה מעין, שאינה שולטת ומזיקה בו, שתי מקורות כנגד שתי הבחינות האמורות (צרופה אמרתך, ויחי).

דף פד/א וממילא רווחא שמעתא

עמל התורה

בגמרתנו מסופר שלאחר פטירתו של ריש לקיש, החברות של רבי יוחנן, ניסו החכמים לפייס את רבי יוחנן וביקשו מרבי אלעזר שילמד עמו בצוותא כממלא מקום של החברות המנות. רבי אלעזר ביקש לשמח את נפש רבי יוחנן ועל כל חידוש דבר הלכה שיצאו מפיו של רבי יוחנן, הביא רבי אלעזר תילי תילים של ראיות ואסמכתאות דא עקא, שדבר זה דווקא ציער את רבי יוחנן אשר התאונן על כך, שהחברות הקודם, ריש לקיש, נהג להקשות **עשרים וארבע קושיות** על כל הלכה שאמר, ומתוך להט הפלפול והניצוח, התבררה לפנייהם הסוגיה באופן הטוב ביותר.

אכן, בדרך כלל בש"ס מובא ריש לקיש כבר פלוגתא קבוע של רבי יוחנן. אולם, ישנן סוגיות שבהן דעתם משתווה והגמרא מדגישה זאת ואומרת "רבי יוחנן וריש לקיש **דאמרי תרוניהו**" (כגון בבבלי נדה מו/ב, ירושלמי גיטין דף מד).

על פי המסופר בסוגייתנו אומר העולם, כי הדגשה זו אינה באה לציין כי הלכה זו ששניהם הסכימו עליה מבוררת יותר מן ההלכות שבהן הם נחלקו, שהרי רבי יוחנן עצמו אמר כי באותן הלכות שבהן ריש לקיש נחלק עליו, היה הבירור והניפוי רב ועצום, ומעלה זו אינה קיימת כאשר שניהם הסכימו לדבר אחד...

דף פד/ב ואסיקו להו רבי אלעזר על שמיה

תינוק ושמו "רבי אלעזר"...

במסכת שבת מספרת הגמרא כי רבי נתן יעץ לגבי תינוק מסויים שאחיו מתו מחמת מילה, למולו רק לאחר שיתבלע דמו. לפי שהצילו קראו לתינוק על שמו "נתן".

בגמרתנו נאמר שכשקראו לילדים על שם רבי אלעזר ברבי שמעון, הם נקראו "רבי אלעזר!" (וכן מפורש במנורת המאור סי' קפ"ד).

ההבדל הוא, שילדים אלה נולדו בברכתו של רבי אלעזר, ולפיכך הועילה הברכה גם שיוולדו ילדים כשרים והגונים עד כדי שיקראו 'רבי' (וכך מבואר במנורת המאור שם), ואילו אל רבי נתן התינוקות הגיעו לפניו רק לאחר שנולדו... (אמרי שמאי).

דף פה/א והושיבוהו בראש ומינוהו לנשיא עליהן

רבי גדליה חיון לרש"ש

כמנהג בני בתירא להלל

כתב ה"בן איש חי" בספרו "בן יהודע": "כמו שעשו בני בתירא להלל, שיתקף ומיד בהכרתם רוב חכמתו והשיבוהו בראש, כן עשה הרב החסיד רבי גדליה חיון זצ"ל לרבינו הרש"ש ז"ל, בבואו מעיר תימן לעיה"ק ירושלים תובב"א, שלא הודיע עצמו בתחילת ביאתו שהוא חכם, אלא הראה עצמו כאדם פשוט מהמון העם ונעשה שמש... ועל ידי מעשה הכיר בו, ותיקף ומיד הושיבו בראש...".

דף פו/ב והנה שלשה אנשים נצבים עליו

אם הראשונים כמלאכים

חיוו של הרבי רבי אלימלך מליזנסק זיע"א, בעל "נועם אלימלך", מתחלקים בפי רושמי העיתים לשתי תקופות תקופת הגלות ותקופת האדמו"רות. **כאשר** נדד רבי אלימלך בדרכים, הוא נטה לעת ערב לעיירה יהודית, נקש על אחת הדלתות וביקש שיאכסנוהו ללון בביתם. אך בעל הבית סירב לחלות את פניו ושלחו לחזר על דלתות יהודים אחרים.

לימים, התמנה רבי אלימלך כרבם של חסידים רבים, ומלווה בפמליא גדולה הגיע רבי אלימלך אל אותה העיירה. מיד עם הגיעו ביקש גביר העיירה לזכות בכבוד הגדול ולאכנסו בביתו את הרבי.

מבט קל בפניו של הגביר הבהיר לרבי כי לפניו עומד אותו אדם שסילקו מביתו בשאט נפש בעת גלותו.

כמו כן הוא מציין את דברי הפוסקים, שמצוות הכנסת אורחים העיקרית, היא באורח מזדמן שנטה לבית המארח כדי לסעוד את ליבו, אך לא באדם שהוזמן אליו מלכתחילה כדי להתארח בביתו, שאמנם יש לכבדו, אך לא זו מצוות הכנסת אורחים המקורית (עי' שו"ת תרומת הדשן ח"א סי' ע"ב שנסתפק בזה).

דף פו/א קא מיפלגי במתיבתא דרקייעא

מדוע פסק הרמב"ם בניגוד לדעתו של רבה בר נחמני?

מסופר בסוגייתנו שרבה בר נחמני נמלט מאימת המלכות ובעת שהותו בשדה לבדו, הוא נתבקש, כביכול, להכריע בין הקב"ה לבין מתיבתא דרקייעא [ישיבה של מעלה] בסוגיה חמורה הנוגעת להלכות טהרה, מחמת היותו יחיד בדורו בבקיאותו העצומה בהלכות אלו. לא נאריך בפרטי המעשה אולם בסופו של דבר יצאה נשמתו של רבה בר נחמני בעודו פוסק "טהור, טהור", כפי דעתו של הקב"ה. כאשר פרח נשמתו, יצאה בת קול ואמרה: "אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור ויצאת נשמתך בטהור".

והנה, הרמב"ם (הל' טומאת צרעת פ"ב הל' ט') מביא הלכה זו מהלכות טהרה, אך הוא פוסק בניגוד להכרעתו של רבה בר נחמני! מבאר ה"כסף משנה" שהטעם לכך הוא על פי הכלל הידוע "לא בשמים היא". כלומר, לאחר שהקב"ה נתן את התורה לבני ישראל, נקבעת ההלכה על פי ראות עיני חכמי ישראל, ואין רשות לקבוע הלכות על פי רמזים המגיעים משמים, כאשר אין נראה לחכמים לפסוק כן. ואף על פי שרבה בר נחמני פסק "טהור" בזמן חיותו, מכל מקום מאחר שהוא פסק הלכה זו בשעת פטירתו, הרי היא נכללת בכלל "לא בשמים היא".

אולם, ה"חתם סופר" (שו"ת או"ח א' ס' ר"ח) תמה מדוע הלכה שנפסקה בסמיכות לשעת הפטירה מוגדרת כ"לא בשמים היא". לפיכך, מבאר ה"חתם סופר" שהרי רבה בר נחמני ברח לשדה לבדו, ואיש לא היה עמו, אם כן, כיצד נודע לחכמים מה הוא פסק לפני פטירתו? אין זאת, אלא שפסקתו התגלתה לחכמי ישראל באורח פלא, אם על ידי אליהו הנביא, חלום או רוח הקודש.

אמנם, מדגיש ה"חתם סופר", אף שפסיקה על פי חלום זה אינה סותרת את הפסוק "לא בשמים היא", שהרי הפסיקה אינה על פי חלום בלבד, אלא היא מגלה את ההלכה שנאמרה על ידי רבה בר נחמני בחייו, אך מכל מקום, מפסוק זה יש גם ללמוד שאין להסתמך על רמזים שאינם ניתנים לביור וודאי ומוחלט. זאת, כדי להימנע ממצב שאנשים שאינם ראויים יטענו שחלמו חלומות אלו ואחרים, ויטעו לנהוג על פיהם (עי' עוד בנושא זה בספר מאורות הדף היומי כרך ד' עמוד ז').

דף פו/א הכל כמנהג המדינה

כיצד תשלם לשדכן מארצות הברית

בקהילות ישראל רבות, נהוג לשלם שכר הגון לשדכנים שמביאים בקשרי שידוכין את בניהם של ההורים המאושרים. בדרך כלל אף יש תעריף קבוע, פחות או יותר, שעל פיו משלמים לשדכן, אלא שמחיר זה אינו קבוע בכל המקומות, וכגון, שדכן בארצות הברית מקבל סכום גדול בהרבה מאשר רעהו שבארץ ישראל.

חתן מאר"י וכלה מארצות הברית, כיצד ישלמו הצדדים? מצב זה גרם לכך שהפוסקים דנים רבות במקרים שבהם משפחות הכלה והחתן מתגוררות במקומות שונים, אשר מנהגיהם לגבי גובה שכרו של השדכן אינו זהה. ויש לדון, כיצד ישלמו הצדדים את שכרו של השדכן, האם לפי מקום מגורי הכלה, או שמא לפי מקום מגורי החתן, ואולי בכלל יש לשלם לפי מקום מגורי השדכן עצמו, או שמא ישלם כל צד כפי שנהוג במקום מגוריו. ובכן, הפוסקים לא פסקו אף לא אחת מן האפשרויות שמנינו לעיל, ובחרו בצורת תשלום מעניינת ביותר, כפי שיבואר להלן.

למעשה, נידון זה קשור לסוגייתנו, בה מבואר, שכאשר בעל הבית שכר פועל למלאכה ולא סיכם עימו פרטים הקשורים לעבודה, כגון, ארוחות, שעות העבודה וכדומה, אזי, על בעל הבית לנהוג עם הפועל כמנהג המדינה. הראשונים בסוגייתנו מבארים (על פי הגמרא לעיל עו"א) כי כמו כן, פועל שלא סיכם את מחיר משכורתו עם בעל הבית, שכרו לא יגרע מן השכר הנמוך שנהוג במקום שבו מתבצעת העבודה. לכאורה, מעתה ניתן להכריע, כי בני המשפחה המתגוררים במקום שבו נהוג לשלם שכר גבוה לשדכן, ישלמו שכר גבוה, ובני המשפחה המתגוררים במקום שבו נהוג לשלם שכר נמוך, ישלמו שכר נמוך. שהרי, מלאכתו של השדכן המשוחח עם כל אחד מן הצדדים לשידוך, נעשית הן במקום מגורי הכלה והן במקום מגורי החתן, ומן הראוי שכל משפחה תשלם כפי שנהוג לשלם לשדכנים במקום מגוריה.

עבודתו העיקרית של השדכן: אולם, הפוסקים מעלים סברה מעניינת ביותר, ולפיה, ההכרעה הפוכה! המשפחה שמתגוררת במקום **היוקר**, תשלם מחיר **זול**, והמשפחה שמתגוררת במקום **הזול** תשלם מחיר **יקר**! הא כיצד? ובכן, כאשר נתבונן בעבודתו של השדכן, נבחין, כי מירב מאמציו מוקדשים לשכנוע הצדדים להסכים לשידוך. מעתה, כאשר השדכן נמצא בבית החתן בנוגע לשידוך, הוא למעשה עושה מלאכה עבור משפחת הכלה וכן להיפך. נמצא, שעבור משפחת החתן שמתגוררת במקום הזול, ביצע השדכן עבודה במקום יקר - מקום מגורי הכלה, ואילו עבור משפחת הכלה הוא ביצע עבודה במקום מגורי החתן שהתעריפים שם זולים יותר. (עי' שו"ת "פנים מאירות" ח"ב סי' ס"ג, שו"ת "אגרות משה" חו"מ ח"ב סי' נ"ז. ועי' בפ"מ שהיינו דווקא כאשר השדכן מתגורר במקום שאין בו מנהג קבוע לתשלום שכר שדכנים. אולם, אם במקום מגוריו יש מחיר קבוע לשדכנות, אין לו לדרוש אלא כמנהג אותו מקום).

שדכן שפעל דרך הטלפון בלבד: אלא, שנידון זה היה אקטואלי בדורות עברו, בעת שהשדכן כיתת את רגליו לבתי המשודכים. אולם, כאשר השדכן פועל ומתווך בין הצדדים דרך הטלפון, אין לו לתבוע אלא כפי השכר שנהוג במקום מגוריו ממנו טלפן, אף שקולו נשמע למרחקים (עי"ש).

לאט הרבי באוזנו של הגביר: "אברהם אבינו, ממנו אנו למדים את מידת החסד, הפך מלאכים לאנשים. הוא התנהג עם המלאכים כאילו צרכיהם כצורך בני אנוש. האכילם, ואף שחט לפנייהם בקר רך טוב. אך יש כאלו הנוהגים להיפך, הם נוהגים באנשים כמלאכים, כאילו אינם זקוקים למאומה..." (ישמעעל משה דף פ"ה).

דף פז/א גדול שלום

שלום במרומי

כאשר באו לפני המהר"ם שיק ובקשו ממנו שישלם עם מרשיעי ברית מפני ש"גדול השלום", ענה ואמר: הלא נאמר גם "האמת והשלום אהבו" - קודמת האמת לשלום!... זהו, הוסיף ופירש, מה שאנו מבקשים "עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו" שיערה עלינו שלום ממרומיו דווקא, שלום שהוא כולו אמת... (דברי יואל).

דף פז/א לשגר לה כוס של ברכה

ברכת המזון על כוס יין???

הגמרא בסוגייתנו מספרת שהמלאכים שאלו את אברהם אבינו "איה שרה", כדי לשגר לה את כוס היין שעליו זימנו.

נשאלת, איפוא, השאלה, הרי לבסוף לא סעדו המלאכים מן הלחם שאפתה שרה, משום שהוא נטמא, כמומי בסוגייתנו, מדוע, איפוא, הם בירכו ברכת המזון?

המהר"ל דיסקין זצ"ל (בראשית יח/ט), מתרץ על כך ביישוב נפלא. בגמרא (ברכות, לה/ב) מבואר שלמרות חשיבותו של היין, אין מברכים ברכת המזון לאחר שתייתו, משום שאין דרך בני אדם לקבוע עליו סעודה. לשאלתו של רב נחמן בר יצחק מה דינו של אדם שקבע סעודה על היין משיב רבא, כי עד שלא יופיע בפניו אליהו הנביא יעיד על אדם פלוני שאכן הוא קבע סעודה על היין, אנו תולים שהתנהג כשאר האנשים שאינם קובעים סעודה על היין.

מעתה, אומר המהר"ל דיסקין, הרי אברהם אבינו נביא היה, ולפיכך, יכול היה לקבוע כי המלאכים קבעו סעודה על היין, ועליהם לברך ברכת המזון...

מוקדש לעילוי נשמת
הר"ר **משה אלתר ארדן** ז"ל
ב"ר מיכאל ז"ל נלב"ע י"א באייר תשמ"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

מוקדש לעילוי נשמת
מרת **ניטל רוזנצוייג-קוטנר** ע"ה
ב"ר שמעון ומלכה ז"ל נלב"ע י"ב באייר תש"ב
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **ישראל בן דוד** ז"ל
בן הר"ר דוד צבי הכהן ז"ל נלב"ע י"ב באייר תשמ"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י כלתו גב' שולמית לוקר תחי'

